

The Time Bind. When Work becomes Home & Home Becomes Work

Arlie Russell Hochschild

Bespreking door Jaap Bos

The Second Shift (1989), dat precies tien jaar geleden verscheen, betekende de doorbraak van Arlie Russell Hochschild bij het grote publiek. Haar analyse van de ongelijke verdeling tussen mannen en vrouwen wat betreft werk en taken in de huishouding liet goed zien wat er fout zit. De tweede emancipatiegolf en veranderingen in de economie hebben ervoor gezorgd dat vrouwen meer zijn gaan werken, maar tegelijk zijn ze verantwoordelijk gebleven voor het huishouden en de kinderen. Dat levert fricties en spanningen op, en de afgelopen tien jaar zijn velen zich daar meer en meer bewust van geworden, mede dankzij auteurs als Hochschild.

Het onderzoek van Hochschild past in de traditie van wat je zou kunnen noemen de sociologie van het dagelijks leven en sluit aan bij het werk van bijvoorbeeld Goffman. 'Ik wilde in mijn wetenschappelijk werk zo dicht mogelijk bij de alledaagse werkelijkheid blijven, het dagelijks leven van mensen zou mijn object van sociologie moeten zijn (...)' verklaarde de auteur bij de presentatie van *The second Shift* in het Nederlands (in Knijn, 1991: 'Een portret van Arlie Russell Hochschild', *Psychologie en Maatschappij*, 54, p. 19).

The Time Bind begint met een scène uit het leven van Tommy, Cassie, Jarod, Gwen en de andere kinderen van de crèche 'Het gevlekte rendier'. Tussen 7.00 uur en 7.40 uur rennen de vaders en moeders van deze kinderen met hun kroost naar binnen, geven haastige afscheidskusjes. Onwillige kinderen die dreinend weigeren afscheid te nemen laten zich omkopen met snoep. 'Cassie staat in de deuropening en houdt haar reep omhoog als een vlag, het embleem van een verbond in de slag om tijd'. Rond een uur of zes worden de kinderen weer afgehaald. De kinderen maken lange dagen op 'Het gevlekte rendier' maar ook thuis is er weinig quality time voor ze gereserveerd. Er moet worden gekookt, opgeruimd, gegeten, en dan is het alweer bedtijd. Als de kinderen geluk hebben worden ze een kwartiertje voorgelezen. De ouders gaan nog even surfen op het Internet en vallen bekaf om half elf in slaap. Voor niets is tijd. Hoe kan dat?

De verklaring die Hochschild geeft voor dit fenomeen is dat ouders in een paradoxale toestand terecht zijn gekomen waarin werk steeds belangrijker is geworden, steeds meer bevredigings- en zelfontplooiingsmogelijkheden biedt, en thuis meer en meer een last is. Ouders hebben meer en meer werk buitenshuis, terwijl tegelijkertijd de druk om een goede ouder te zijn toeneemt, en de roep om 'kwaliteitstijd' groter wordt. Na een eerste dienst (op het werk) en een tweede (thuis), is er een derde dienst bijgekomen: die van de emotioneel stabiele relaties.

De werkomgeving is een gezinsvervangende plek geworden waar mensen zich op hun plaats zijn gaan voelen, waar ze kunnen groeien, waar ze waardering krijgen en waar ze al hun tijd in zijn gaan stoppen. Het gezin en de familie zijn op de tweede plaats gekomen. Thuis biedt niet meer de veiligheid van vroeger en schiet er steeds vaker bij in. Als ze gevraagd worden wat ze zouden willen veranderen in hun leven antwoorden de meeste mensen dan ook: 'Ik zou meer tijd voor mijn familie willen hebben'. Toch blijkt dat bijna nooit te gebeuren. Het tegenovergestelde is zelfs waar. Van de mensen die Hochschild volgde en die van plan waren in deeltijd te gaan werken, zijn sommigen juist

meer gaan werken, de meeste anderen niet minder. Gevolg: meer stress en gevoelens van vervreemding tussen de partners (als die niet al zijn gescheiden).

Werknemers van 'Amerco' (de fictieve naam die Hochschild gaf aan het bedrijf dat ze onderzocht, ter bescherming van de privacy van de respondenten) blijken van hoog tot laag schuldgevoelens te hebben opgebouwd met betrekking tot 'de derde dienst', het management van tijd en aandacht voor elkaar en de zorg om de kwaliteit van het leven.

Weinigen weten op een bevredigende manier om te gaan met bovengenoemde paradox. Eén van de meest voorkomende strategieën van mensen is dat ze hun zuurverdiende geld gebruiken om dure apparaten en producten te kopen die een deel van de verloren tijd moeten terugwinnen. Producten die ze natuurlijk alleen kunnen kopen door een flinke hoeveelheid tijd te investeren. Mooie voorbeelden en illustraties sieren het boek, zoals van reclames voor de diverse diensten die zich hebben gespecialiseerd op het brengen en bezorgen van kwaliteits snelklaar-maaltijden, waarmee tijd wordt bespaard die nodig is voor koken, boodschappen doen enzovoorts, en voor keukenblokken die 'genoeg tijd besparen om alles te doen'.

Dit is, zegt Hochschild, de time-bind: een zelfopgelegde knellende band met de tijd die mensen opjaagt en hen tegelijk vervreemdt. Waarom legt de mens zich zelf die band op? Waarom besteedt men niet meer tijd aan het gezin? Waarom gaat men niet in deeltijd werken? Dwingt de baas de werknemer al zijn tijd op het werk door te brengen? Wordt hij ontslagen als hij het niet doet? Ja en nee.

Aan de ene kant is het zo dat bijna alle (grote) commerciële en non-profit bedrijven en overheidsdiensten keurig gezorgd hebben voor faciliteiten als kinderopvang, zwangerschaps- en ouderschapsverlof, en de mogelijkheid bieden tot deeltijdwerk en flexibele werktijden. Wie wil kan er gebruik van maken. Maar het gebeurt niet. Mensen zijn bang dat ze hun carrièrekansen verspelen wanneer ze deeltijd gaan werken en geheel onterecht is die vrees niet.

'Veel werkende families zijn zowel de gevangenen als de architecten van de time-bind waarin ze opgesloten zitten' zegt Hochschild. Het verhaal van Sam Hyatt, de eerste man binnen Amerco die ouderschapsverlof aanvraagde, is tekenend. Zijn collega's stonden ronduit vijandig tegenover het verlof, meenden dat het een vakantie was, 'een manier om onder het werk uit te komen'. Sam was vastbesloten zich niet te laten kennen. Hij verloor de strijd. Hij werd overgeplaatst naar een fabriek in een andere staat 'waar hij zo in zijn nieuwe project opging dat hij zich overgaf aan het lange-uren leven waarvan hij ooit zo duidelijk te kennen had gegeven zich er tegen te zullen verzetten.'

Het beeld dat Hochschild schetst is niet vrolijk. Een echte oplossing, anders dan op een betere manier met tijd om te gaan, heeft ze ook niet. Voordat we hieruit echter de conclusie trekken dat de toekomst weinig goeds zal brengen, wil ik wel aantekenen dat de situatie voor Amerika niet dezelfde is als voor Nederland en dat bij ons de mogelijkheden en beperkingen een wat ander karakter hebben.

Al met al is *The Time Bind* een prachtig boek, dat overtuigend en goed is geschreven en waaraan maar één 'maar' vastzit. Ik kom weinig te weten over de manier waarop Hochschild onderzoek heeft

gedaan. We lezen dat ze 'een aantal' werknemers bij 'Amerco' drie jaar lang heeft gevolgd, dat ze 'een groot aantal' mensen interviewde, van 'hoog tot laag', dat ze gebruik maakte van survey-onderzoek, en dat ze beleidsstukken heeft geanalyseerd. Maar of de mensen die ze volgde dezelfde waren als die ze heeft geïnterviewd, en hoeveel dat er precies waren, wie het survey-onderzoek heeft uitgevoerd, enzovoorts, dat alles krijgen we niet of niet helder te horen. Hochschild heeft duidelijk gekozen voor een prettig leesbare stijl die voor een breed publiek toegankelijk moet zijn. Dat daarmee een aantal wetenschappelijke pretenties (zoals controleerbaarheid) in het geding zijn gekomen zal duidelijk zijn. Toch is haar keuze wel te begrijpen. Het onderwerp gaat iedereen aan en het boek verdient het door iedereen gelezen te worden.

© Pedagogiek, jaargang 20 nr. 1, maart 2000, ISSN 1567-7109